sociale actie veel kwaad heeft gedaan. Tal van menschen uit onze kringen, die van harte de zaak des Heeren liefhebben, en wars zijn van alle reactionair conservatisme, vragen zich angstig af, wat er van zoo'n actie terecht moet komen, en huiveren voor de geweldige macht der organisaties. Ik ben meermalen in de gelegenheid zulke stemmen te beluisteren. Telkens merk ik een antipathieke stemming tegen de sociale bonden, en waarlijk, men schrijve zulks niet alleen aan behoudzucht toe. Ik weet wel, dat het individualisme velen weer parten speelt. Ik moet erkennen, dat op den snellen groei in de jaren 1918—1920 een achteruitgang is gevolgd, omdat nu het gevaar geweken is, maar evenzoer moet toegestemd worden, dat de afkeer voor organisatie en socialen strijd ook te wijten is aan de excessen aan den kant der werknemers. Ook zij hebben zich in de laatste jaren aan onevenwichtigheden schuldig gemaakt. Sloeg vroeger de schaal door naar den kant der werkgevers, en werd daar onrecht en liefdeloosheid goed gepraat, in deze periode zwaaide de evenaar naar de andere zijde over, en heeft men daar de evenredigheid niet bewaard. In de loonactie is niet altijd gerekend met de draagkracht van het economische leven en de moeilijkheden van dezen tijd. In de regeling van den arbeidstuur zijn sprongen genomen, die nu reeds ongedaan worden gemaakt. En velen hebben zich niet ontzien het wapen van de staking te gebruiken op een wijze die bij de ernstig-willenden de vragen deed geboren worden: is het eigenlijk wel geoorloofd, dat een arbeider, of liever de arbeiders revolutionair en eigenmachtig het werk neerleggen?

Hierbij komt een tweede vraag.

De heer S. heeft zelfs principiëele bezwaren. Hij redeneert, als ik het goed zie, aldus:

God wil ons in Zijn voorzienig bestel verzorgen van hetgeen wij aan aardsch goed noodig hebben, maar wij moeten er om werken. De arbeid is het van den Heere gegeven en verordineerde middel om het dagelijksch brood te verwerven, en in de behoeften van ons en de onzen te voorzien. Wanneer wij dus om ons brood bidden, vragen wij tegelijk om arbeid, en het is een verhooring van de vierde bede, indien de Heere ons werk schenkt en de gelegenheid om ons levensonderhoud te verdienen. Maar is met die belijdenis niet elke staking, d.w.z. elk moedwillig neerleggen van het werk in strijd? Mogen wij uit onze hand zetten, wat God op onze handen gezet heeft? Is het geen verzoeken van den Heere, wanneer de arbeider zich op deze wijze in gevaar begeeft, dat hij den arbeid voor goed verliest, en zichzelf berooft van de middelen van bestaan? Werpt hij door zoo te handelen zijn brood niet weg, en geldt hier niet het woord der Schrift: gij zult den Heere, uw God niet verzoeken?

Zoo schijnt het wel.

De Schrift schijnt iedere staking uit te sluiten.

De bezwaren, die de heer S. aanvoert, zijn van ernstigen aard.

Zij worden telkens geuit, en zij staan niet op zichzelf.

Zij hangen eigenlijk samen met de groote vraag in hoeverre de sociale actie zich verdraagt met het geloof in de voorzienigheid Gods, en de strijd op maatschappelijk terrein te rijmen is met de erkentenis, dat onze hemelsche Vader voor ons zorgt en alles regeert. Zijn b e r u s t i n g en sociale worsteling geen tegenstellingen? Gaapt er tusschen aanvaarding van Gods bestel en b.v. staking geen klove? Verzoeken wij God niet door de handen, die werken kunnen, slap te laten hangen? Is er dan nog wel vrijmoedigheid voor het gebed? Hoe durft iemand, die moedwillig den arbeid neerlegt, tot den Heere te naderen, om zijn nooden Hem bekend te maken? Deze en meerdere vragen mogen wij niet met een breed gebaar van ons schuiven, en de vragers als „achterlijken" heenzenden. Wij hebben ze ernstig te onderzoeken, en één voor één te toetsen aan het Woord Gods. Doen we dat niet, wij geraken met al onze christelijkheid al verder van de Schrift verwijderd, en het feit, dat b.v. de Staatkundig-Gereformeerde Partij van Ds Kersten zooveel veld wint, schrijf ik ook hieraan toe, dat wij in den laatsten tijd de principiëele bezinning verwaarloosd hebben.

Niet dat alles met de Schrift te bewijzen is.

We mogen Gods Woord niet maken tot een sociaal handboek, maar we moeten, gelijk ik zulks ten opzichte van den eigendom poogde te doen, ons rekenschap geven, niet wat een enkele tekst, maar wat de Schrift als Schrift zegt. Daardoor bereiken we tweeërlei. Hiervan is de eerste vrucht, dat wij den voorraad „beginselen", dien we rijk zijn, nauwkeurig schiften, en het kaf van het koren scheiden. Wat eigenlijk geen „principe" is, treedt in zijn waardeloosheid aan het licht. Het kostelijke wordt van het snoode gescheiden. En ten tweede verkrijgen wij deze winst, dat, wat den naam van „beginsel" waard is, des te schooner voor ons begint te leven, en meer invloed oefent op onze gedragingen. Zoo nu staat het ook met het vraagstuk van de staking. Hieraan zit veel vast, want aan deze quaestie ligt niet alleen ten grondslag de positie, waarin de arbeider staat tot zijn arbeid, doch ook de moeilijke quaestie van het sociale gezag.

Zoo zien wij ons voor allerlei vragen geplaatst.

Ik wil mij dus niet alleen beperken tot de quaestie van de werkstaking op zichzelf, want dan zou ik kunnen volstaan met te verwijzen naar een artikel over dit onderwerp op blz. 279 van den eersten jaargang. Het ligt in mijn bedoeling om ook de moeilijkheid, die in het schrijven van den heer S. naar voren is gebracht, te bezien, en dus het stakingsrecht te beschouwen in het licht van het geloof in Gods voorzienigheid, terwijl ik krachtens het verband der dingen, het probleem van het sociale gezag niet kan voorbijgaan. Daarbij stel ik mij deze orde van behandeling voor. Eerst wil ik stilstaan bij de opvattingen, die in onzen christelijken kring omtrent het stakingsrecht heerschen. Ten tweede hoop ik de staking, als neerleggen van den arbeid, te toetsen aan de Schrift en met name aan de belijdenis van Gods voorzienig bestel. In de derde plaats komt de vraag aan de orde, in hoeverre het sociaal gezag hierin meespreekt, en eindelijk, in welke gevallen van het stakingsrecht, zoo het geoorloofd wordt geacht, gebruik mag worden gemaakt.

Voor alles zij ons echter helder en duidelijk wat wij onder staking moeten verstaan.

Deze sociale daad, en dit moet scherp op den voorgrond staan, is niet het werk van één arbeider, want houdt een persoon op met werken, dan hecht men daaraan nog niet het denkbeeld van werkstaking; deze vindt alleen plaats, wanneer meerdere of alle werklieden in een bedrijf gezamenlijk den arbeid neerleggen, om door dit middel hun begeerte naar betere sociale toestanden kracht bij te zetten.

Is die daad geoorloofd?

Hoe wordt in onze kringen daarover gedacht?

Op die vraag hoop ik een volgende week een antwoord te geven.

K. D.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

C.

Nog vóórdat de Conferentie van gecommitteerde Kerkeraadsleden gehouden werd, had Dr Bronsveld in zijn Kroniek van Maart geschreven, dat de heer De Savornin Lohman op die vergadering niet komen kon, aangezien deze de Drie Formulieren niet onderteekenen kon. Immers had hij openlijk in de Tweede Kamer bij een discussie met Mr Van Houten over de verhouding van Kerk en Staat verklaard, dat hij artikel 36 der Ned. Geloofsbelijdenis verwierp (zie: Jhr Mr A. F. De Savornin Lohman, W a t w i l d e A n t i r e v o l u t i o n a i r e P a r t i j? Volksuitgave, 1880, blz. 21).

„Maar wat zal Dr Kuyper doen?" zoo had Dr Bronsveld verder gevraagd. Kon deze de Drie Formulieren wel onderteekenen? Bekend was, dat Dr Kuyper reeds in 1874 in een uitvoerig artikelenreeks, onder den titel: „Is dwaling strafbaar?", overgedrukt in R o m e e n D o r d t, 1879, zijn bedenkingen tegen Artikel 36 had ingebracht. Hij herhaalde zijn gravamen nog eens in 1879 door eenige Herautartikelen over artikel 36, overgedrukt in O n s P r o g r a m, blz. 1137 en vlg. Daarin stelde hij o.m. de vraag, „of men in den jare 1879, in het rijk der Nederlanden, gelijk dit thans bestaat, antithetisch tegen een onderdeel van een artikel over de kerk-r e g e e r i n g over kan staan, en desniettemin in strikten en stelligen zin beweren, dat men, in den zin der Dordtsche Synode, haar F o r m u l a e c o n s e n s u s, d.i. haar formulieren van eenigheid, voetstoots onderschrijft?" Op deze vraag antwoordde Dr Kuyper: „Overmits wij alle stukken der leer van harte bevestigen, en geen ander gravamen hebben, dan over de vraag, of het voorgestelde doel bereikt moet door overheidsinmenging of overheidsonthouding, mag noch kan door iemand, in naam der Dordtsche Synode en te haren behoeve, tegen ons worden geconcludeerd. Dit zou wel mogen, indien we het stuk d e r l e e r uit art. 36 bestreden, maar niet, nu we, dat stuk der leer beamende, alleen verschillen over de f o r m e e l e vraag!".

Prof. Gunning echter aanvaardde deze onderscheiding niet (zie: S t e m m e n v o o r W a a r h e i d e n V r e d e, 1880, blz. 449). En toen Dr Kuyper Prof. Doedes bestreed wegens zijn afwijking van de Belijdenisschriften (zie E x U n g u e L e o n e m), vroeg deze, wat Dr Kuyper het recht gaf, een uitzondering te maken met betrekking tot art. 36 (S t e m m e n v o o r W a a r h e i d e n V r e d e, 1881, blz. 533).

Nadat Dr Kuyper nog telkens deswege als inconsequent was voorgesteld, schreef hij in D e H e r a u t van 21 Januari 1883 (zie ook het volgende nummer):

> Zij, die gedurig goedvinden, er op te wijzen, dat onzerzijds bezwaar is geopperd tegen Artikel 36 van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, doen dit op een wijze, die (tenzij er aan oneerlijk opzet te denken viel, wat wij niet vermoeden) onbekendheid zoo met den stand van zaken als met ons bedoelen verraadt.
>
> En dat wel om de navolgende redenen:
>
> 1°. De Synode van Dordrecht in 1618/19, heeft zoo weinig art. 36 met de overige artikelen op één lijn gesteld, dat ze veeleer eigener beweging in haar midden noodigde een prelaat der Episcopaalsche kerk, wiens positie reeds in strijd was met onze Belijdenis op dit punt.
>
> 2°. De Synode van Dordrecht 1618/19, heeft, toen ze aan de Belijdenis toekwam, de goedkeuring der aanwezigen plechtig over die belijdenis laten uitspreken, maar met uitdrukkelijke uitzondering voor „de poincten der kerkelijke regeeringe", terwijl deze artikelen (waaronder art. 36) dan ook eerst na het vertrek der buitenlandsche godgeleerden, door de binnenlandsche overzien zijn.
>
> 3°. Artikel 36 gelijk het door de Na-Synode goedgekeurd is, sloeg op een Overheid, die als Christelijk gereformeerde Overheid, in de Synode zelf zitting had en, als gereformeerde Overheid, het land in gereformeerden geest, met exclusie van andere gezindheden, beheerde.
>
> 4°. Ons bezwaar is volstrekt niet tegen dit geheele artikel, maar uitsluitend tegen de stelling, dat de Overheid geroepen is om alle ketterijen, desnoods met het zwaard, uit te roeien.
>
> En 5°. doordien onze Overheid, evenals de Overheid waaronder Paulus leefde, niet Christelijk gereformeerd is, vervalt reeds deswege in de tegenwoordige bedeeling der dingen, alle toepasselijkheid.
>
> Ons bezwaar tegen deze zinsnee in art. 36 alzoo op één lijn te willen stellen, met de bezwaren tegen de onveranderlijke waarheden van Gods Woord, die door den twijfel veler zinnen beroeren, is een onvoorzichtige of partijdige daad, maar een daad, die, hoe ook uitgelegd, voor de weegschaal van het heiligdom niet kan bestaan.

In D e T i j d s p i e g e l van Februari 1883, blz. 314—319, kwam de Hoogleeraar Spruyt echter op de kwestie terug, en zag er een bewijs in, hoe krachtig de liberale stroming ook bij Dr Kuyper werkte, terwijl Prof. Gunning in I r e n i s c h, een woord aan de gemeente over de Proponentsformule, blz. 31 en 32 schreef: „Ook hij, die zich een kleine wijziging veroorloven wilde, en overigens bijna of geheel in alles de belijdenis beamen, zou slechts schijnbaar iets gerings, maar inderdaad, verstandelijk beschouwd, iets zeer gewichtigs wijzigen. Laat iemand b.v. in de toepassing van een kanoniek stuk van kerkregiment, waaromtrent de Vaderen eene l e e r hadden, die leer tegenspreken: laat hem b.v. uit Art. 36 onzer Belijdenis de woorden: „uit te roeien alle afgoderij" niet in alles op dezelfde wijze als de Vaderen aannemen; hij heeft der geheele belijdenis een stoot toegebracht, daar zij één samenhangend geheel is als de toren van Straatsburg, aan wien een slag, tegen een der wanden gegeven, tot in den top voortrilt.... Wie het zwaard der Overheid uit de Belijdenis wegneemt, breekt van een schoon antiek kasteel een stuk borstwering weg, en maakt of een gevaarlijke bres, of als hij iets anders in de plaats metselt, een invoegsel, dat leelijk staat en de harmonie des geheels stoort."

Toen ook de jongere Kohlbrüggianen vóór het onveranderd behoud van art. 36 bleven pleiten, achtte Dr Kuyper het hoog tijd om de kwestie eens peremptoir in het midden der gemeente neer te leggen, en te vragen, zie D e H e r a u t van 28 Oct. 1883:

> G i j, k i n d e r e n G o d s i n d e n l a n d e, z o u d t g e w a a r l i j k w i l l e n, d a t o n z e K o n i n g o p h e t s c h a v o t b.v. a l l e g o d l o o c h e n a a r s e n a l l e m o d e r n e n e n g r o n i n g e r s o m h a l s l i e t b r e n g e n, o f z o u d t g e m e t o n s v a n z o o b l o e d i g b e d r i j f g r u w e n?

Hierop antwoordde toen S. van Velzen, leeraar der Theol. School te Kampen, met een O p e n B r i e f a a n P r o f e s s o r D r A. K u y p e r i n z a k e h e t a m b t d e r O v e r h e i d, 1883. Hij verklaarde de overtredingen der eerste tafel van Gods wet niet minder strafbaar voor de overheid te willen noemen dan die tegen de tweede tafel gepleegd worden, maar hij voegde er de opmerking aan toe, dat de Overheid steeds met verstand moest handelen. Dr Kuyper diende hem van repliek in D e H e r a u t, nrs 309—314, en gaf voorts in de nrs 315—332 een artikelenreeks over de vraag: M a c h t i g t d e H e i l i g e S c h r i f t o n z e O v e r h e i d o m s t r a f r e c h t e l i j k o p t e t r e d e n i n z a k e n d e s g e l o o f s?

Intusschen schreef de Hoogleeraar M. A. Gooszen in G e l o o f e n V r i j h e i d 1884, blz. 111 en 112, met verwijzing naar Voetius' Pol. Eccl. Pars III, Liber IV, Cap. I, dat het K u y p e r i a n i s m e, dat aan Art. 36 in zijn geheel niet langer vasthoudt, dat bepaaldelijk anders oordeelt over de daar ontwikkelde plichten van den Staat, in strijd was met het C a l v i n i s m e, en als o n g e r e f o r m e e r d tevoren, immers reeds in 1674, door G i j s b e r t u s V o e t i u s v e r o o r d e e l d.

Op de Generale Synode der Geref. Kerken te Middelburg in 1896 werd door Dr Kuyper e.a. officieel het gravamen tegen Art. 36 ingediend, terwijl te Utrecht in 1905 de gewenschte revisie werd aangebracht. Deze revisie liet echter velen onbevredigd, omdat ze h.i. uitging van een onjuist lezen van den tekst; zie: E. D. Kraan, Academisch Proefschrift, 1922, stelling XIII. Vergelijk ook: U t r e c h t s c h e K o r k b o d e, 7 Mei 1921.